

ศิลปะบนพื้นที่และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

กรณีศึกษา ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

SITE-SPECIFIC ART AND CREATIVE TOURISM: A CASE STUDY OF THE TALAD NOI COMMUNITY, SAMPHANTHAWONG DISTRICT, BANGKOK

ปราง ศิลปะกิจ^{1*}, สุระเกียรติ รัตนอำนวยศิริ², มุกด์ตรา ทองเวส³, พรวิธิด แก้วชูศรี⁴, ปริญพัชร วรรัฐธนพัชร⁵, ศุภกรณ์ ดิษฐพันธุ์⁶, พัดชา อุทิศวรรณกุล⁷

Prang Silpakit^{1*}, Surakiet Rattanaamnuaysiri², Mooktra Thongves³, Pornvithid Kaewchusri⁴, Pariyapatch Worraratthanapatch⁵, Suppakorn Disatapundhu⁶, Patcha Utiswannakul⁷

^{1*}อาจารย์ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 ประเทศไทย

^{1*}Lecturer, Faculty of Fine Art, Chiang Mai University, Chiang Mai Province, 50200, Thailand

²นักวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร 10330 ประเทศไทย

²Researcher, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

³อาจารย์ วิทยาลัยการออกแบบ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี 10200 ประเทศไทย

³Lecturer, College of Design, Rangsit University, Pathum Thani Province, 10200, Thailand

^{4, 5}นิสิตปริญญาเอก คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10330 ประเทศไทย

^{4, 5}Doctoral Student, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

^{6, 7}ศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 10330 ประเทศไทย

^{6, 7}Professor Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok, 10330, Thailand

E-mail address (Corresponding author): *prang.silp@cmu.ac.th (Author): Youthfoolm@gmail.com; mooktra@gmail.com; art.pornvithid@gmail.com; pariyaatch@gmail.com; suppakorn.d@chula.ac.th; patcha.paris@gmail.com

รับบทความ : 8 สิงหาคม 2564 / ปรับแก้ไข : 3 พฤศจิกายน 2564 / ตอบรับบทความ : 7 ธันวาคม 2564

Received : 8 August 2021 / Revised : 3 November 2021 / Accepted : 8 December 2021

DOI : <https://doi.org/10.14456/nrru-rdi.2022.3>

ABSTRACT

The objective of this qualitative research was to find ways to create works of art on the district to promote creative tourism. This research used a case study of the Talad Noi community, Samphanthawong District, Bangkok. The data were collected by interviewing 3 groups of key informants: 1) the experts and designers with experience in art creation who participated in the study; 2) the residents whose art has been created in the district for a period of at least 10 years; and 3) the tourists who have viewed the art. Semi-structured interviews were conducted using the conceptual framework of the study. The data were verified by data triangulation techniques, analyzed and presented descriptively. The results demonstrated that the issue of creating art that engages with the community to promote creative tourism is a concept of creating a feeling of experience with a new space by using art to connect cultures of each area in 6 components: concept, creator, artwork, creative area, audiences and community culture. Community involvement with the engagement of art and community may turn a place into tourist attraction by using the arts and culture of the community to create new perspectives for audiences. The change from private spaces to public spaces should not present any conflicting issues for every process. The information must be studied carefully by listening to people in the community and studying the problems that may arise in the creation of art works.

Keywords : Art intervention, Site-specific art, Creative tourism

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อหาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นที่เพื่อการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน รวม 9 คน ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และนักออกแบบที่มีประสบการณ์ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วม 2) กลุ่มผู้อาศัยอยู่ในบริเวณ

ที่มีงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน ระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี และ 3) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์กับงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบด้วยเทคนิคสามเส้าด้านข้อมูล และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างสรรค์โดยใช้ศิลปะเชื่อมโยงวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่มี 6 องค์ประกอบ คือ (1) แนวคิด (2) ผู้สร้างสรรค์ผลงาน (3) ผลงานศิลปะ (4) พื้นที่สร้างสรรค์ผลงาน (5) ผู้ชม (ผู้อาศัยในชุมชน, ผู้สร้างประสบการณ์) และ (6) วัฒนธรรมของชุมชน 2) การนำศิลปะเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนสามารถช่วยพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชน สร้างมุมมองใหม่ ๆ แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ช่วยให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เกิดช่องทางธุรกิจใหม่ 3) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ส่วนตัวเป็นพื้นที่สาธารณะ ไม่ควรก่อให้เกิดประเด็นความขัดแย้งในในทุกกระบวนการ การสร้างสรรค์ผลงาน ต้องคำนึงถึงการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ รวมถึงการรับฟังความเห็นของคนในชุมชน ศึกษาปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นหลังจากการสร้างสรรค์ผลงาน และ 4) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีส่วนร่วมกับชุมชนทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ : ศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ, ศิลปะเฉพาะพื้นที่, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

บทนำ

เมื่อบทบาทของงานศิลปะในยุคปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์งานศิลปะที่ไม่ใช่เพียงถูกสร้างสรรค์เพื่อศิลปะ หรือเพียงเพื่อความงามทางสุนทรียศาสตร์เท่านั้น กรอบแนวคิดของการนำเสนองานศิลปะไม่ใช่เพียงเพื่อจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ ส่งผลให้ศิลปินร่วมสมัยเกิดแนวคิดการสร้างสรรค์ศิลปะบนพื้นที่ เช่น แนวคิดศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ (Art intervention) (Triamanurak, 2011, online) และแนวคิดศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) (Chayacharoen, 2015, online) ผลงานศิลปะจากแนวคิดดังกล่าวกลายเป็นส่วนหนึ่งสร้างบทบาทส่งเสริมพื้นที่ให้บริเวณจัดแสดงทำให้พื้นที่นั้นเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว เพิ่มคุณค่าของงานศิลปะมากกว่าความงามทางสุนทรียศาสตร์ ผลงานศิลปะสามารถเป็นกลไกทางด้านเศรษฐกิจ ช่วยพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Tubtimthai, 2019, online) เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ แนวคิดการสร้างสรรค์ศิลปะบนพื้นที่บริเวณ ชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยโครงการอนุรักษ์ พื้นที่ย่านตลาดน้อยและพื้นที่ต่อเนื่อง ทำให้ศิลปะกลายเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอีกด้วย

บริเวณชุมชนตลาดน้อยมีประวัติศาสตร์ร่วม 200 ปี สืบสานวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนมาอย่างยาวนาน พัฒนาการของชุมชนย่านตลาดน้อยสัมพันธ์กับการเติบโตทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร อย่างแนบแน่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อการค้าสำเภาเฟื่องฟูขึ้นในสมัยต้นกรุงเทพมหานคร เนื่องจากรัฐบาลเปิดโอกาสให้ทำการค้าสำเภาได้อย่างค่อนข้างเสรี กับพ่อค้าเอกชนชาวจีน (Art and Cultural, 2019, online) ทำให้บริเวณชุมชนตลาดน้อยเป็นบริเวณที่มีอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างชาวไทยและชาวจีน ปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยว บริเวณตลาดน้อยจากทั้งทางภาครัฐ และเอกชน สร้างให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม หรือแหล่งชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ดังนั้น การศึกษา แนวทางการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการนำแนวคิดทางศิลปะเข้ามามีส่วนร่วมกับ การพัฒนาชุมชน จากการศึกษาแนวศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ (Art intervention) และแนวคิดศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) เป็นการใช้องค์ความรู้ของพื้นที่นั้น ๆ เป็นองค์ประกอบหนึ่งของการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อทำให้ผู้ชม มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และสร้างประสบการณ์กับงานทางศิลปะบนพื้นที่

ผสมผสานกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย สร้างจุดดึงดูดให้แก่นักท่องเที่ยว สามารถทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสร้างกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

ภาพ 1 ความเชื่อมโยงงานศิลปะ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และชุมชนตลาดน้อย

ชุมชนตลาดน้อย เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ประมาณ พ.ศ. 2325 โดยในปี พ.ศ. 2333 พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 ระบุว่ามีการจีนผู้หนึ่งชื่อ “เจ้าสัวอ่องไ้ฮู้” ชาวจีนฮกเกี้ยนที่ย้ายออกมาจากที่กุ๊กจีนได้รับพระราชทานที่ดินแถวตลาดน้อยเป็นที่อยู่อาศัยจึงสร้างที่อยู่อาศัยรวมถึงการทำตลาด เพื่อทำการค้าขายที่เรียกว่า “ตลาดเกียะ” หรือ “ตลาดน้อย” ปัจจุบันตั้งอยู่ในเขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร บริเวณพื้นที่ติดแม่น้ำเจ้าพระยาด้านตะวันออก มีอาณาเขตตั้งแต่ปากคลองวัดปทุมคงคาจนถึงปากคลองผดุงกรุงเกษมด้านใต้ มีถนนเจริญกรุงเป็นเส้นทางสัญจรหลักผ่านกลางด้วยท่าเลที่ติดต่อกันกับย่านสำเพ็งและ เยาวราช มีเส้นทางคมนาคม ทั้งทางบกและทางน้ำ เช่น การเดินทางคมนาคมทางบกด้วยขนส่งสาธารณะ เช่น รถประจำทาง รถไฟฟ้าใต้ดิน การเดินทางคมนาคมด้วยเส้นทางทางน้ำ เช่น โดยเรือผ่านสายแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นต้น เป็นชุมชนที่สืบทอดวัฒนธรรมไทย เชื้อสายจีน อายุมากกว่า 200 ปี มีเรื่องราวประวัติศาสตร์เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต (Art and Cultural, 2019, online) ซึ่งวิถีชีวิตของชาวจีนฮกเกี้ยนกลุ่มแรกที่ตั้งถิ่นฐานบริเวณตลาดน้อย ทำให้เกิดวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย การสร้างสถานที่อยู่อาศัยและการสร้างศาสนสถานก่อให้เกิดศิลปะ วัฒนธรรม ภาษา ประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิต เช่น อาคารเก้งจีนโชวเฮงไถ่ อาคารเก้งจีนสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (เหลือแห่งสุดท้าย) ศาลเจ้าโจวซือกงที่ค้ำน้ำได้สำเพ็งให้เป็นศาสนสถานประจำชุมชน ศาลเจ้าฮกเกี้ยนเก้งเป็นที่ทำกิจกรรมของชุมชน ชุมชนตรอกโรงกะทะในเวลาต่อมาได้พัฒนาขึ้นเป็นย่านเซียงกง เป็นต้น ชุมชนตลาดน้อยถือว่าเป็นย่านประวัติศาสตร์ เนื่องจาก ย่านตลาดน้อยมีช่วงอายุ (Life span) ตั้งแต่อดีตสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน มีการตั้งถิ่นฐาน มีขอบเขตทางด้านภูมิศาสตร์ มีเรื่องราวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต นอกจากนี้ชุมชนตลาดน้อยยังแสดงถึงความรุ่งเรือง และการฟื้นฟูของพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาตามกาลเวลาตลอดมา (Putimahtama, 2015, online)

จากวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนตลาดน้อยในอดีตสู่ชุมชนตลาดน้อยในปัจจุบัน จนกลายเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและการสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษในชุมชนตลาดน้อย ส่งผลให้คนรุ่นหลังเห็นถึงคุณค่าและมูลค่าของทุนวัฒนธรรมของตลาดน้อย สร้างให้เกิดทรัพยากรทางวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ในอดีตและสร้างขึ้นใหม่มีทั้งรูปแบบจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยสามารถแบ่งประเภทของทรัพยากรทางวัฒนธรรม สามารถแบ่งได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรทางโบราณคดี (Archaeological resources) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Homegrown knowledge หรือ Indigenous wisdom) และทรัพยากรวัฒนธรรมที่แสดงออก (Expressive cultural resources) โดยหากแบ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural resource) เช่น ผลงานศิลปะประติมากรรม ฯลฯ และ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural resource) เช่น ภูมิปัญญาชนบทธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ (Tiengpoonvong, 2014, p. 21) โดยพบว่า หากแบ่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อยด้วยเกณฑ์ดังกล่าว สามารถแบ่งประเภททรัพยากรทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อยได้ดังนี้คือ วัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible cultural) เช่น สถาปัตยกรรม อาทิ บ้านแก่งจันทน์โบราณ, โขงเฮงไถ่ (อายุราว 200 ปี), ศาลเจ้าโรงเกือก, ศาลเจ้าโจวซือกง และโบสถ์พระแม่ลูกประคำ (กาลหว่าร์) เป็นต้น และวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible cultural) หรือที่เรียกว่า ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับ เทศกาลกินเจ และความเชื่อเรื่องบนบานกับเทพเจ้าเรื่องโรคภัยไข้เจ็บที่ศาลเจ้าโจวซือกง เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อหาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นที่เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา บริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์การวิจัย

ได้มาซึ่งแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นที่ชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อจำกัด และศักยภาพในการนำแนวคิดทางศิลปะ ผสานทุนทางวัฒนธรรมมาใช้บนพื้นที่ชุมชน เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ

การทบทวนวรรณกรรม

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และงานศิลปะบนพื้นที่กับชุมชนตลาดน้อย เป็นการศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Tubtimthai, 2019, online) คือ การท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ เพื่อทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่อย่างลึกซึ้ง โดยใช้ประสบการณ์การท่องเที่ยวร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม บริเวณย่านตลาดน้อย ซึ่งเป็นย่านประวัติศาสตร์ ที่มีวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนสืบทอดมาอย่างยาวนาน จึงมีสถานที่จากอดีตกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในปัจจุบัน เป็นจุดดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนตลาดน้อย อีกทั้งยังมีการพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาเป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และสร้างกิจกรรม การท่องเที่ยวได้อีกด้วย โดยที่บริเวณตลาดน้อย (รวมถึงตามแหล่งชุมชนต่าง ๆ ย่านถนนเจริญกรุง) ปัจจุบันถูกพัฒนาฟื้นฟู (Bangkok City Planning Department, 2015, online) ผลักดันให้เป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการสนับสนุน จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่มุ่งเน้นให้พัฒนาชุมชนทางวัฒนธรรมรวมถึงชุมชนโบราณ ซึ่งจากการสำรวจพบงาน สถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนมากมาย และพบวิถีชุมชนดั้งเดิมที่สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน (Punmuang, 2018, p. 31) บริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดน้อยมีศักยภาพด้านวัฒนธรรม มีเอกลักษณ์โดดเด่น ส่งเสริมกับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือจากภาคเอกชน เช่น สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (CEA) ที่จัดงานเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพมหานคร 2562 ที่สร้างกิจกรรมโปรแกรม 8 โปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Manager Daily, 2019, online) ดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อเข้ามาท่องเที่ยวในบริเวณชุมชนที่ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทย ส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศเพื่อความอยู่รอดของชุมชนอย่างยั่งยืน และเมื่องานศิลปะถูกเปลี่ยนบทบาท จากศาสตร์ด้านความงามและสุนทรียศาสตร์เป็นการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ให้กับบริเวณชุมชนตลาดน้อย ผลงานศิลปะที่พบอยู่บริเวณตลาดน้อยจึงกลายเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ที่ทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยว สร้างความน่าสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว

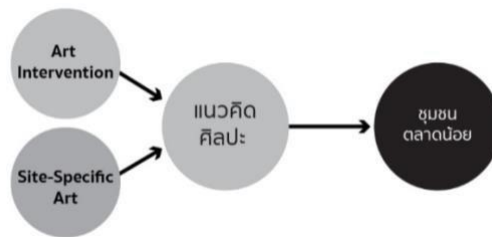

ภาพ 3 ผลงาน สตรีทอาร์ต บริเวณตลาดน้อย

ที่มา : Ying Preaw Pa Plean, 2016, online.

แนวคิดทางศิลปะกับการพัฒนาชุมชนตลาดน้อย

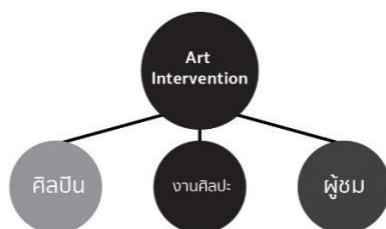
การใช้แนวคิดทางศิลปะเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนตลาดน้อย ประกอบด้วย 2 แนวคิด ดังนี้

ภาพ 4 การใช้แนวคิดทางศิลปะเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนตลาดน้อย

การสร้างสรรคผลงานศิลปะ ด้วยการนำเสนอแนวความคิดสร้างสรรค์โดยอาศัยพื้นที่ อาศัยเรื่องราวในชุมชน หรือประเด็นทางสังคมที่ต้องการ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางใดทางหนึ่งสอดคล้องกับแนวคิดศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ (Art intervention) แนวคิดการนำเสนอวิธีการย่อยสลายเนื้อหาบริบทที่มีความยึดติดและเป็นที่รู้จักมานาน ให้กลายเป็นบริบทย่อยใหม่ที่ไม่มีใครตระหนักถึงการปรับมุมมองศิลปะด้วยผลงาน โดยจากการวิเคราะห์องค์ประกอบของศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ ด้วยหลักการวิเคราะห์องค์ประกอบของการวิจารณ์งานศิลปะ (Pattisiri, 2015, online) พบว่า องค์ประกอบของศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ จะต้องประกอบไปองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ ผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ผลงานศิลปะ และผู้ชมผลงานศิลปะ ซึ่ง “Art Intervention” คือการแทรกแซงงานศิลปะที่มีอยู่เดิมเพื่อสร้างงานศิลปะชิ้นใหม่โดยมีผู้ชมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานการสร้างสรรคศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะของศิลปินร่วมสมัย แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ทำให้งานศิลปะเกิดความคิดหรือบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของโลกเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ขอบเขต ของงานศิลปะถูกดึงเข้าสู่ชีวิตจริง โดยมีผู้ชมเป็นผู้เชื่อมโยงโลกภายนอกและงานศิลปะจากการตีความหมายจากประสบการณ์ของผู้ชมเอง (Triamanurak, 2011, online) ดังนั้น ศิลปินร่วมสมัยที่สร้างสรรค์ผลงานด้วยแนวคิด Art Intervention ไม่ได้สร้างสรรค์ผลงานด้วยการนำเสนอโลกตามที่ปรากฏ แต่ศิลปินใช้แนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้ผู้ชม สร้างประสบการณ์กับผลงานด้วยตนเองตามประสบการณ์ของแต่ละคน ความสมบูรณ์ของงานศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ ไม่ได้เกิดขึ้นจากความงามทางสุนทรียศาสตร์ แต่ผลงานศิลปะ

จะสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อผู้ชมเข้ามามีส่วนร่วม สัมผัสรับรู้ และเกิดการปฏิสัมพันธ์ขึ้น จากแนวคิดการมีส่วนร่วมระหว่างศิลปะกับชุมชน (Art intervention) ทำให้ศุภมาสอายุราว 200 ปี โสวเฮงได้ เปลี่ยนบริบทจากที่พักอาศัย กลายเป็นงานสถาปัตยกรรมโบราณและงานตกแต่งด้วยศิลปะแกะสลักแบบช่างไม้ ฮกเกี้ยน เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนย่านตลาดน้อยในอดีต สถานที่ทางศิลปะที่เชื่อมโยงกับชุมชนแห่งนี้ สามารถสร้างประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปมีส่วนร่วมในงานศิลปะที่สืบทอดวัฒนธรรมมาจากชาวไทยเชื้อสายจีนตั้งแต่ยุคตรนโกสินทร์ตอนต้นมาอย่างยาวนาน

ภาพ 5 การวิเคราะห์องค์ประกอบของศิลปะแนวคิด Art Intervention

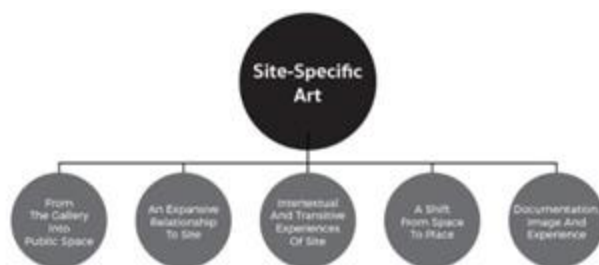
บริเวณชุมชนตลาดน้อยที่ถูกปฏิรูปการท่องเที่ยวด้วยการใช้ศิลปะเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนในบริบทต่าง ๆ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเพื่อพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวบริเวณย่านตลาดน้อย เช่น งาน BUKRUK II Urban Arts Festival และเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ (Putri, 2019, online) หรือ Bangkok Design Week เป็นต้น

ภาพ 6 ผลงานเทพประทานเพลง ณ ศาลเจ้าโรงเกือก ตลาดน้อย โดย EYEDROPPER FILL
ที่มา : Jainkiatfu, 2020, online.

แนวคิดศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) เป็นรูปแบบหนึ่งของแนวคิดทัศนศิลป์การจัดวาง (Installation art) แนวคิดของศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) (Chayacharoen, 2015, online) คือ บริบทเชิงพื้นที่ที่เป็นองค์ประกอบของการสร้างสรรค์ผลงานจะต้องถูกสร้างหรือแปรสภาพให้เป็นส่วนหนึ่งของงานศิลปะ ทำให้เกิดความหมายต่างไปจากเดิม การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นที่เฉพาะไม่ได้เป็นเพียงการนำสิ่งของหรือผลงานมาจัดวางบนพื้นที่เฉพาะเพียงเพื่อให้เกิด ความสวยงามหรือความเหมาะสมเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความหมายให้กับพื้นที่ใหม่ ด้วยกรรมวิธีเทคนิคหรือการใช้สื่อต่าง ๆ เป็นต้น โดยผู้ชมสามารถรับรู้ และสัมผัสกับแนวความคิดของศิลปิน และสามารถเป็นส่วนหนึ่งของผลงานได้ด้วยเช่นกัน ดังเช่นจินเจอร์ จอห์น (Gaiger John) (Gaiger, 2009, p. 46) ภัณฑารักษ์ชาวเกาหลีเชื้อสายอเมริกันได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะเฉพาะพื้นที่

ไว้ว่าการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเฉพาะพื้นที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายทศวรรษ 1960 และ 1970 ได้นิยาม การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเฉพาะพื้นที่ คือการสร้างสรรค์องค์ประกอบทางกายภาพในบริเวณพื้นที่นั้น เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ในงานศิลปะองค์ประกอบในการนำเสนองานศิลปะเฉพาะพื้นที่ ประกอบด้วยรูปแบบการนำเสนอและรูปแบบ การรับรู้ ด้านศิลปะ โดยมีวอน โควน ได้มีส่วนช่วยในการลำดับประวัติศาสตร์ของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นที่เฉพาะ โดยได้ให้ความเชื่อมโยงกันระหว่างคำว่า พื้นที่เฉพาะ (Site-specific) และแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน อาทิ บริบททางสังคม ผู้ชม ชุมชน (พร้อมทั้ง แยกแยะปัญหาของพื้นที่ที่ออกจากการสร้างสรรค์ผลงาน) ดังนั้น ศิลปะเฉพาะพื้นที่ จึงมีแนวคิด การสร้างสรรค์ที่สื่อสารในบริบทของงานศิลปะร่วมสมัย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมกันระหว่างศิลปะกับสภาวะแวดล้อมภายนอก รวมถึงการมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันโดยผลงานของการสร้างสรรค์งานศิลปะเฉพาะพื้นที่นั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิพากษ์วิจารณ์ของวัฒนธรรมและชุมชนในหลายพื้นที่ ซึ่งสามารถนำมาสรุปแนวทางการสร้างสรรค์ งานศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) จากการวิเคราะห์ผลงานผ่านกรอบของประวัติศาสตร์และประสบการณ์ การทำงานศิลปะได้ 5 แนวทาง (Kaye, 2000, pp. 215-220) ได้แก่ 1) From the gallery into public space คือการตีความของผลงานศิลปะร่วมสมัย เมื่อการจัดแสดง ผลงานศิลปะเปลี่ยนจากพื้นที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ เป็นพื้นที่สาธารณะ 2) An expansive relationship to site คือ การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผลงานศิลปะ และพื้นที่จัดแสดงในทุกระยะการจัดแสดง อาทิ ก่อนการจัดแสดง ระหว่าง และหลังการจัดแสดง 3) Intertextual and Transitive experiences of site คือความสัมพันธ์เชิงซ้อนของ งานศิลปะ และบริบทของพื้นที่ที่เกิดขึ้น ระหว่างการสร้างสรรค์ 4) A shift from space to place คือการใช้บริบทของสภาพแวดล้อม บริเวณสถานที่ ขนาดของพื้นที่ ตำแหน่งที่ตั้ง เพื่อทำให้กลายเป็นพื้นที่ในการแสดงงานศิลปะ และ 5) Documentation, Image and Experience คือการเก็บรวบรวมผลงานศิลปะที่จัดขึ้น ในพื้นที่เพื่อนำเสนอหรือจัดแสดงต่อผู้ชมในโอกาสอื่น

ภาพ 7 แนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art)

ในบริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดน้อยมีการใช้แนวคิดของศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) เพื่อส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เช่น การจัดกิจกรรม Bangkok Design Week เป็นต้น เพื่อเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว สร้างประสบการณ์ใหม่ ในการท่องเที่ยว รวมถึงการบันทึกความทรงจำ เกิดความร่วมมือกันระ ว่างผลงานศิลปะ และคนในชุมชนผลงานการสร้างศิลปะ ด้วยแนวคิดศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) บนบริเวณชุมชนตลาด

ภาพ 9 Street Wall “วัฒนธรรมการกิน” บนกำแพงบริษัทโรงงานน้ำปลาไทย โดย อุทิศ โพธิ์คำ จำกัด
ที่มา : Isariya Wichitnetisard, 2019, online.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยกำหนดขอบเขตด้านพื้นที่เป็นบริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำแนกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน จำนวนทั้งสิ้น 9 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักออกแบบที่มีประสบการณ์ในการสร้างสรรค์งานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วม กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณที่มีงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี และกลุ่มที่ 3 กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีประสบการณ์กับงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

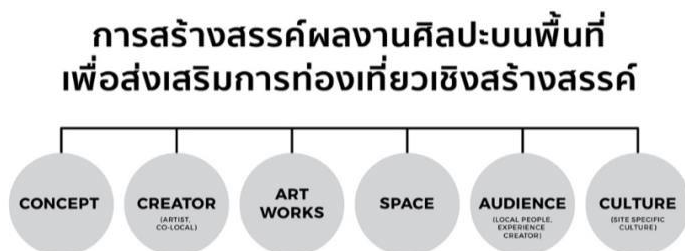
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) มีลักษณะเป็นประเด็น คำถามปลายเปิด (Open ended question) ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาความเหมาะสมของประเด็นคำถามจากที่ปรึกษาทางวิจัย และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยมีกรอบของประเด็น 3 ประเด็นหลักที่สร้างขึ้น จากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีทางศิลปะและการวิจารณ์ทางศิลปะ (Pattisiri, 2015, online) ได้แก่ ประเด็นที่ 1 ศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Tubtimthai, 2019, online) จำนวน 5 ประเด็นย่อย ประกอบด้วย 1) นิยามแนวคิดของงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน 2) องค์ประกอบของงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วม กับชุมชน 3) ทักษะคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน ด้วยวัฒนธรรมชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4) การมีส่วนร่วมระหว่างผู้คนในชุมชนกับผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน และ 5) การสร้างสรรค์งานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน สามารถสร้างให้เกิดแหล่งท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนหรือไม่ ประเด็นที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนกับงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) ทักษะคิดเกี่ยวกับผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน หรือบริเวณพื้นที่ชุมชน 2) ทักษะคิด เกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน ด้วยวัฒนธรรมชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) การมีส่วนร่วมระหว่างผู้คนในชุมชนกับผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน และ 4) การสร้างสรรค์งานศิลปะที่เข้าไป มีส่วนร่วมกับชุมชน สามารถสร้างให้เกิดแหล่งท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนหรือไม่ ประเด็นที่ 3 พื้นที่ ที่ถูกเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ส่วนตัวเป็นพื้นที่สาธารณะ (Kaye, 2000, pp. 215-220) และ 4) ข้อคิดเห็นอื่น ๆ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการลงพื้นที่ภาคสนามทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำแนกประเด็นการสัมภาษณ์ประเด็นที่ 1 กับกลุ่มที่ 1 ประเด็นที่ 2 กับกลุ่มที่ 2 และประเด็นที่ 3 กับกลุ่มที่ 3 พร้อมสัมภาษณ์ ในประเด็นข้อคิดเห็นอื่น ๆ กับทั้ง 3 กลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูล โดยการตรวจสอบด้วยเทคนิคสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) จำแนกการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถแสดงผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. การสร้างสรรค์ศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ภาพ 10 การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นที่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

จากภาพ 10 คือการสร้างสรรค์ศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดการประสบการณ์ความรู้สึกกับพื้นที่ใหม่ โดยใช้ศิลปะเชื่อมโยงวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิด 2) ผู้สร้างสรรค์ผลงาน 3) ผลงานศิลปะ 4) พื้นที่สร้างสรรค์ผลงาน 5) ผู้ชม (ผู้อาศัยในชุมชน, ผู้สร้าง ประสบการณ์) และ 6) วัฒนธรรมของชุมชน

ตาราง 1 การการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์ประกอบสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ					
แนวคิด	ผู้สร้างสรรค์	ผลงาน	พื้นที่	ผู้ชม	วัฒนธรรม
การประสบการณ์ความรู้สึกกับพื้นที่ใหม่	ศิลปิน,	ผลงานศิลปะ	พื้นที่	ผู้อาศัยในชุมชน,	วัฒนธรรม
โดยใช้การสร้างสร้างสรรค์ผลงานศิลปะเป็นการ	ผู้สร้างสรรค์	บนพื้นที่	สร้างสรรค์	ผู้สร้าง	ของชุมชน
เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่ระหว่างศิลปะกับชุมชน	ผลงานร่วมกับ		ผลงาน	ประสบการณ์	
โดยจำเป็นต้องใช้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน	ผู้อาศัยในชุมชน				
และวัฒนธรรมของชุมชน					

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชน

การมีส่วนร่วมของศิลปะกับชุมชนตลาดน้อย พบว่าจำเป็นต้อง 1) คำนึงถึงการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมกับชุมชนที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้แก่คนในชุมชนทั้งในด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อม 2) ศิลปินต้องมีเป้าหมายของการสื่อความหมายของผลงานศิลปะว่าต้องการนำเสนอประเด็นใด 3) ศิลปินต้องศึกษาแนวคิดที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของชุมชนว่าสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างงานศิลปะได้หรือไม่ ประเด็นการเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด ของคนในชุมชนหลังเรียนรู้และสร้างประสบการณ์กับงานศิลปะ ประเด็นการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตศิลปินควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเมื่อผลงานศิลปะบนพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนบนพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนตัว จะส่งผลกระทบต่อเรื่องความเปลี่ยนแปลงเรื่องความเป็นส่วนตัวของคนในพื้นที่ซึ่งถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน และ 4) ศิลปิน ต้องให้ความสำคัญกับบริบทเชิงพื้นที่ที่จะเปลี่ยนแปลงไป และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้คนในชุมชน ทั้งก่อนและหลัง การนำศิลปะเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ของชุมชน

3. พื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ส่วนตัวเป็นพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่ที่ถูกเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ส่วนตัวเป็นพื้นที่สาธารณะตามแนวคิดศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ (Art intervention) และแนวคิดศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) พบว่า ศิลปะสามารถเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยง การส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นการสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการต่อยอดเชิงเศรษฐกิจ สามารถก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยวกับบริบทของงานศิลปะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ การเปลี่ยนบริบทของพื้นที่ การจัดแสดงงานศิลปะจากพิพิธภัณฑ์ให้เป็นสถานที่สาธารณะทำให้ผู้ชมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับงานศิลปะที่เกิดขึ้นได้ และสามารถใช้งานศิลปะเป็นส่วนหนึ่งในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ดังนั้น การสร้างสรรคงานศิลปะด้วยการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ศิลปินควรนำเสนอผลงานด้วยการใช้วัสดุพื้นถิ่นของชุมชนตลาดน้อย มาสร้างสรรคเป็นผลงานศิลปะเพื่อเผยแพร่และดึงดูดนักท่องเที่ยว นอกจากนักท่องเที่ยวจะมีความสนใจที่จะเข้ามาเที่ยวในชุมชน แล้วยังทำให้นักท่องเที่ยวมีปฏิสัมพันธ์ และได้รับองค์ความรู้ ด้านวัสดุพื้นถิ่นของชุมชนตลาดน้อยอีกด้วยผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการสร้างสรรค หรือนำเสนอผลงานศิลปะบนพื้นที่ร่วมกับชุมชนตลาดน้อยพบว่างานศิลปะเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นระหว่างคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว เป็นการส่งเสริมการพัฒนาของเศรษฐกิจขนาดเล็กภายในชุมชน ให้มีการขยายขยาย สามารถเป็นส่วนหนึ่งสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนได้

4. การสร้างสรรคผลงานศิลปะที่มีส่วนร่วมกับชุมชน และต้นทุนทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้อย พบว่า ชุมชนมีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมโบราณผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันจนทำให้เกิดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งจากการวิเคราะห์การสร้างสรรคศิลปะที่มีส่วนร่วมกับชุมชนประกอบกับองค์ความรู้ด้านทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้อย พบว่า การใช้แนวคิดศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ (Art intervention) และแนวคิดศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Site-specific art) ได้คำนึงถึงบริบทเชิงพื้นที่ จัดแสดงผลงานศิลปะเป็นสำคัญ โดยกรณีศึกษาชุมชนตลาดน้อยทำให้เกิดผลงานศิลปะร่วมกับชุมชนที่ผสมผสานกับทุนทางวัฒนธรรมตลาดน้อย อาทิ สร้างสรรคเป็นผลงานศิลปะเฉพาะพื้นที่ด้วยการใช้วัฒนธรรมความเชื่อของชาวไทย เชื้อสายจีนของชุมชนตลาดน้อย ทำให้ผลงานศิลปะสร้างความกลมกลืนกับพื้นที่การจัดแสดง เกิดการสร้างควมหมายใหม่ให้แก่ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม ผู้ชมสามารถสร้างประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมร่วมกับผลงานศิลปะก่อให้เกิด แนวคิดการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมให้แก่คนในชุมชนอีกด้วย ทั้งนี้ความคิดของศิลปินในการนำทุนทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ในการสร้างสรรคผลงานศิลปะร่วมกับชุมชน จะต้องมีการสร้างสรรคผลงานด้วยเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่ชัดเจน สามารถอธิบายแก่ชุมชนได้เนื่องจากผลงานศิลปะต้องอยู่บนพื้นที่สถานที่ที่ก่ออ้ายจนกระทั่งพื้นที่ สาธารณะของชุมชน การสร้างงานศิลปะร่วมกับวัฒนธรรมของชุมชนไม่ควรก่อให้เกิดประเด็นความขัดแย้งในทุกกระบวนการ การสร้างงาน ต้องคำนึงถึงการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ ซึ่งทั้งนี้การรับฟังความเห็นของคนในชุมชน การทำความเข้าใจ เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสรรคผลงานศิลปะที่มีส่วนร่วมกับชุมชนทางวัฒนธรรม

อภิปรายผล

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยศิลปะบนพื้นที่กับทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้แนวคิดศิลปะแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะ (Triamanurak, 2011, online) แนวคิดศิลปะเฉพาะพื้นที่ (Gaiger, 2009, pp. 43-58) แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Tubtimthai, 2019, online) และแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Bourdieu, 1986,

pp. 241-258) ทำให้เกิดองค์ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิด ผู้สร้างสรรค์ ผลงาน ผลงานศิลปะ พื้นที่สร้างสรรค์ผลงาน ผู้ชม (ผู้อาศัยในชุมชน, ผู้สร้างประสบการณ์) และวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการสร้างสรรค์งานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชนในลักษณะศิลปะบนผนัง บริเวณกำแพง หรือสตรีทอาร์ต ในบริเวณชุมชน เพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยใช้ศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนที่สอดคล้องกับแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) เช่น กรณีศึกษาบริเวณชุมชนตลาดน้อย ที่มีแนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยศิลปะบนพื้นที่ (ร่วมกับทุนทางวัฒนธรรม เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างมุมมองใหม่ ๆ แก่คนในชุมชนและนักท่องเที่ยว ช่วยให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เกิดช่องทางธุรกิจใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยศิลปะสตรีทอาร์ตกับการท่องเที่ยวของดวงทอง สรประเสริฐ (Soraprasert, 2020, p. 178) ที่พบว่าศิลปะมีจุดเด่นที่เหมาะสมจะนำมาใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว การเป็นสื่อที่ใช้ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือสำคัญ สำหรับการดึงดูดนักท่องเที่ยว และส่งเสริมการประชาสัมพันธ์พื้นที่การท่องเที่ยวแห่งนั้น ๆ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการตัดสินใจ การมาเยือนของนักท่องเที่ยว อันจะส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ

การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ส่วนตัวเป็นพื้นที่สาธารณะ ไม่ควรก่อให้เกิดประเด็นความขัดแย้งในในทุกกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน ต้องคำนึงถึงการศึกษาข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ รวมถึงการรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชน ศึกษาปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นหลังจากการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของหนึ่งหทัย ขอผลกลาง และกันตภณ แก้วสง่า (Khopolklang & Kaewsanga, 2021, pp. 12-25) ที่พบว่า วิธีส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ต้องถื่นมุงให้ความรู้เกี่ยวกับท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และเพชรศรี นนทศิริ (Nonsiri, 2012, p. 47) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในการจัดตั้งวางแผน และดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในกลุ่มส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว สำหรับการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อเป็นส่วนประกอบสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ที่มีส่วนร่วมกับชุมชนทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับผลของงานวิจัยของดาริน วรณทรัพย์ และคณะ (Waroonsap et al., 2018, p. 18) การนำเสนอเรื่องราวเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความน่าสนใจให้กับการท่องเที่ยวและเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มมูลค่า หรือสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการของตน เพื่อสร้างจุดขาย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยศิลปะบนพื้นที่และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษา ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษานวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่เข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อการส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีการเก็บข้อมูลเป็นกรณีศึกษา การเข้าถึงประชากรกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงเป็นผู้ที่มี ส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงผู้เชี่ยวชาญที่มีมีประสบการณ์ในการทำงาน หรือพักอาศัยอยู่บริเวณพื้นที่กรณีศึกษา ตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ จังหวัดกรุงเทพมหานครเพียงเท่านั้น ดังนั้น เพื่อการพัฒนาผลคำตอบการวิจัยเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ ในงานวิจัยครั้งต่อไป คณะผู้วิจัยสามารถการเพิ่มตัวแปรพื้นที่ชุมชนอื่น หรือใช้ระเบียบวิธีวิจัยในลักษณะการศึกษา เปรียบเทียบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมเพิ่มเติมในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- Art and Cultural. (2019). *The way of life at "Talad Noi" in the early days of "China" community and the prosperity that was integrated with the Sampeng area*. Retrieved November 16, 2019, from https://www.silpa-mag.com/history/article_12832 (In Thai)
- Bangkok City Planning Department. (2015). *Guidelines for Conservation and Rehabilitation of Talad Noi Area and the Continuation Area*. Retrieved November 16, 2019, from <https://www.academia.edu/37352570/> (In Thai)
- Bourdieu, P. (1986) The forms of capital. In J. Richardson (Ed.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. New York : Greenwood.
- Chayacharoen, S. (2015) . *Installation Art*. Retrieved November 16, 2019, from <http://jumpsuri.blogspot.com/2015/06/installation.html> (In Thai)
- Gaiger, J. (2009). Dismantling the Frame: Site-specific Art and Aesthetic Autonomy. *British Journal of Aesthetics*, 49(1), 43-58.
- Isariya Wichitnetisard. (2019). *Street Art the Colorful of the New Landmark in Taladnoi Community*. Retrieved May 1, 2020, from <https://thematter.co/brandedcontent/street-art-squidbrand/87889> (In Thai)
- Jainkiatfu, C. (2020). *Bangkok Design Week 2020: Charoenkrung-Talad Noi*. Retrieved May 1, 2020, from <https://themomentum.co/bangkok-design-week-at-charoenkrung-talad-noi/> (In Thai)
- Kaye, N. (2000). *Site-specific Art Performance, Place and Documentation*. London : Routledge is an imprint of the Taylor & Francis Group.
- Khopolklang, N., & Kaewsanga, K. (2021). Capabilities Development of Local Community for Creative Tourism, Chiang Khan, Loei Province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism. Tourism Academic Association of Thailand*, 16(1), 12-25. (In Thai)
- Manager Daily. (2019). *8 Creative Tour "Unseen at Charoenkrung" from "Bangkok Design Week*. Retrieved November 16, 2019, from <https://mgronline.com/travel/detail/9620000007900> (In Thai)
- Nonsiri, P. (2012). Pattern of Community-Based Tourism Operation in the Lower Northern Thailand. *International Thai Tourism Journal*, 8(2), 47-66. (In Thai)
- Pattisiri, S. (2015). *The Elements of Art Criticism*. Retrieved November 16, 2019, from http://www.trangis.com/somjaiart/e3_2.php (In Thai)
- Punmuang. (2018). *Bangkok Chinatown*. Bangkok : Thai Health Promotion Foundation. (In Thai)
- Putimahtama, P. (2015). *Talad Noi China Town: Faith and Trade Economy of Chinese Siam*. Retrieved November 16, 2019, from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/45486/37625> (In Thai)

- Putri, P. (2019). *Bring Charoenkrung to a Creative District "Bangkok Design Week"*. Retrieved November 16, 2019, from <https://mgronline.com/travel/detail/9620000009328> (In Thai)
- Soraprasert, T. (2020). Street Arts in Tourism. *University of the Thai Chamber of Commerce Journal Humanities and Social Sciences*, 39(1), 178-189. (In Thai)
- Thabtimthai, T. (2019). *Creative Tourism*. Retrieved November 29, 2019, from <http://suphanburicampus.dusit.ac.th/report/230757.pdf>
- Tiengpoonvong, S. (2014). *Management Of Art and Cultural Knowledge In A Community: A Case Study of Wat Yai Intraram, Chon Buri Province*. Thesis, Master of Public Administration Program in General Administration, Graduate School of Public Administration, Burapha University, Chon Buri. (In Thai)
- Triamanurak, J. (2011). *The Art of Intervention*. Retrieved November 16, 2019, from <https://storyofart.wordpress.com/2011/08/05/the-art-of-intervention/> (In Thai)
- Waroonsap, D., Wongprasit, N., Jiradechprapai, S., & Taekammak, K. (2018). A Cultural Capital Management Model for Creative Tourism in Thailand. *ARU Research Journal, Humanities and Social Sciences*, 5(1), 17-24. (In Thai)
- Ying Preaw Pa Plean. (2016). *Street Art with BUKRUK Urban Arts Festival at Bangrak Area, Talad Noi*. Retrieved May 1, 2020, from <https://www.sanook.com/travel/1402669/> (In Thai)